

KU-RAPPORT NR.08

Oppdrag: **NYTT HOVEDRENSEANLEGG, LIER KOMMUNE**

Til konsekvensutredning

KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

Dato 2021-03-15

Rambøll
Erik Børresens allé 7
Pb 113 Bragernes
NO-3001 DRAMMEN

T +47 32 25 45 00
Epost drammen@ramboll.no
www.ramboll.no

Utført: JSKY og AJOH
Kontrollert: JSKY
Godkjent: AJOH

Forsidebilde: Rambøll

1. Sammendrag

Kulturminner og kulturmiljø er et viktig perspektiv, med høy verdi i KU-sammenheng. Innenfor varslet planområde er det registrert automatisk fredete kulturminner, et kulturmiljø og SEFRAK-bygninger.

Kulturminner, kulturmiljøet og SEFRAK-registrerte bygningene vil ikke berøres av tiltaket, hverken for et lokalt eller regionalt anlegg. Det må tas forbehold om at det ikke er gjort en arkeologisk registrering på nåværende tidspunkt der VA-traseen er tenkt lokalisert.

For planen blir derfor konsekvensen satt til ubetydelig.

Innholdsfortegnelse

1. Sammendrag	2
2. Fra planprogrammet	3
3. Avgrensning av temaet	3
4. Datagrunnlag og metode	3
5. Overordnede planer og mål	4
6. Situasjon og verdi	4
6.1 Dagens situasjon	4
6.2 Verdi	7
7. Alternativer	8
7.1 0-alternativet	8
7.2 Nytt renseanlegg på Gullaug for hele Lier kommune.....	8
7.3 Nytt renseanlegg på Gullaug for drammensregionen.....	8
8. Tiltaket og omfang	8
9. Konsekvens	9
10. Avbøtende tiltak	9
11. Oppfølgende undersøkelser	10
12. Referanser	11

2. Fra planprogrammet

Fylkeskommunen vil underrettes om planarbeidet og gi sin uttalelse ved varsel om oppstart. Konsekvensene for evt. automatisk fredete kulturminner og nyere tids kulturminner/ bevaringsverdige bygningsmiljøer /utmarksminner må utredes. Fylkeskommunen vurderer om det skal gjennomføres en arkeologisk utgraving.

Utredningen skal identifisere eventuelle avbøtende tiltak. Aktuelle tiltak skal sikres i planen.

3. Avgrensning av temaet

Begrepet kulturminner er sentralt i lovverket. Ifølge lov om kulturminner, ofte referert til som kulturminneloven, § 2 er kulturminner "alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til" [1]. Kulturminner omfatter med andre ord alle spor etter menneskelig aktivitet, både fra eldre og nyere tid.

Statens vegvesen Håndbok V712 Konsekvensanalyser henviser til kulturminnelovens definisjon av kulturminner og kulturmiljø. Håndboken beskriver kulturarv som "spor etter menneskers virksomhet gjennom historien knyttet til kulturminner, kulturmiljøer og kulturhistoriske landskap" [2]. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Kulturhistoriske landskap er større sammenhengende områder av kulturmiljøer, der landskapet har en framtrædende kulturhistorisk dimensjon.

I dette notatet er det flere bygninger som er registrert i SEFRAK. Mellom 1975 og 1995 registrerte Sekretariatet for registrering av faste kulturminner eldre bygninger fra før 1900 (i Finnmark før 1945, på grunn av nedbrenningen). Det eneste kriteriet for registrering i SEFRAK var nettopp alderen, og en SEFRAK-registrering er dermed mer å betrakte som en sannsynlig kulturminneverdi enn en dokumentert kulturminneverdi. Samtidig vil det uunngåelig være kulturminneverdier knyttet til eldre bygninger: spørsmålet er om de er betydelige nok for formelt vern.

4. Datagrunnlag og metode

I planprogrammet er det gjort rede for hva som skal utredes:

- 1. Gjennomgang av eksisterende kunnskap fra tidligere faser av prosjektet, samt søk i relevante databaser, planer, utredninger, skriftlige og muntlige kilder osv.*
- 2. Behov for arkeologiske undersøkelser avklares med fylkeskommunen ved varsel om oppstart.*
- 3. Det vil bli gjort en gjennomgang av kjente registreringer i området. Dette gjelder både automatisk fredete kulturminner og SEFRAK-registrerte bygninger.*
- 4. Befaring(-er) av utredningsområdet ved behov.*
- 5. Utarbeide registrerings-/temakart der det skisseres en grovinndeling i delområder.*
- 6. Basert på gjennomgang av gamle og nye registreringer vil det bli foretatt en vurdering av hvilke konsekvenser planen vil få.*

Det skal gjennomgås eksisterende kunnskap gjennom databaser og planer. Kulturminner innenfor området skal kartlegges. Det skal defineres et influensområde som er det (historiske) landskapsrommet som påvirkes av tiltaket. Kulturminnene skal verdisettes. Konsekvensene for kulturminnene og

influensoområdet skal vurderes og avbøtende tiltak skal beskrives. Særlig aktuelt er buffersoner og størrelsen på disse. Aktuelle tiltak skal sikres i planen.

Datagrunnlag har vært:

- Bygninger fra før 1900 (SEFRAK)
- Fredete bygninger (fra miljøstatus.no)
- Arkeologiske kulturminner (fra miljøstatus.no)
- Kulturminnesøk (<https://kulturminnesok.no/>)
- Temaplan for fysiske kulturminner og kulturmiljøer i Lier «Vern gjennom bruk»

Statens vegvesens Håndbok V712 Konsekvensanalyser [3] er lagt til grunn for vurderingene. For temaet er varslet planområde utgangspunktet for verdisettingen.

Viken fylkeskommune vil gjøre egne registreringer i området, på dyrka mark, og dette notatet kan suppleres med informasjon fra de registreringer når de foreligger. Det er et stort planområde som er varslet, men mesteparten av planområdet vil være for et fjellanlegg og for ledningstraseer.

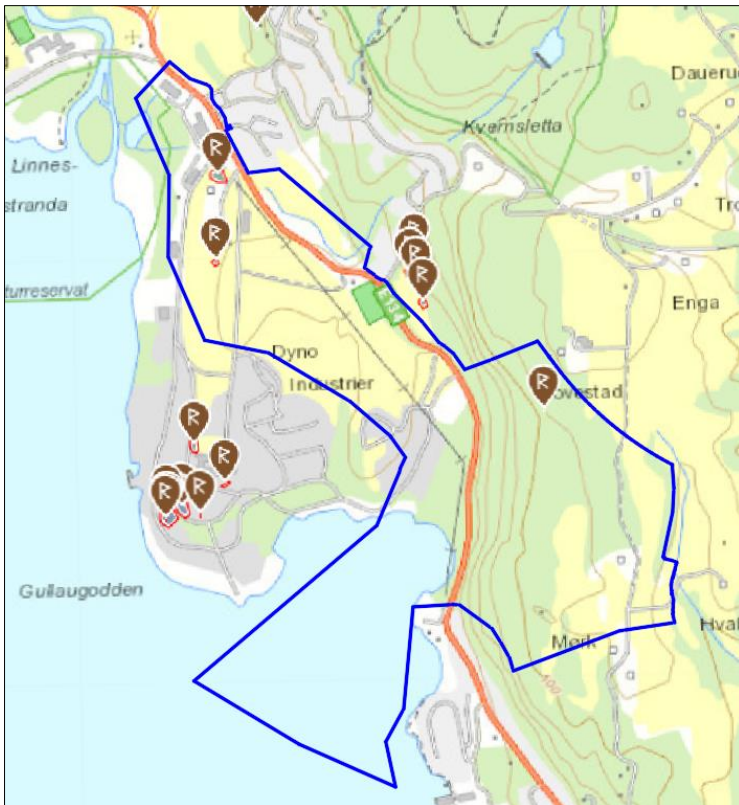
5. Overordnede planer og mål

Kulturminner og kulturmiljøer er definert i Lov om kulturminner (Kulturminneloven, 1979). Lovens formål er at «kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning» [1].

6. Situasjon og verdi

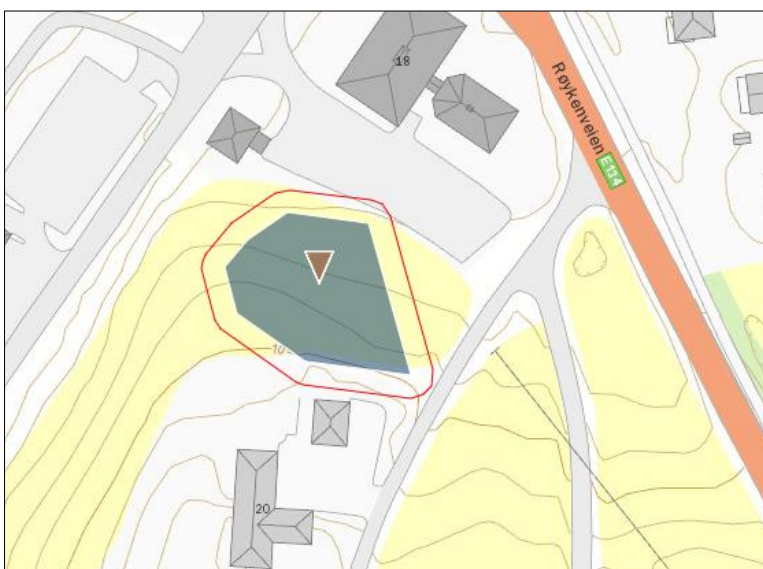
6.1 Dagens situasjon

Innenfor varslet planområde er det registrert kulturminner [3]. Det er flere kartlagte kulturminner på Gullaug utenfor planområdet som gir en viss sannsynlighet for at det kan finnes kulturminner innenfor varslet planområde, se figur under.

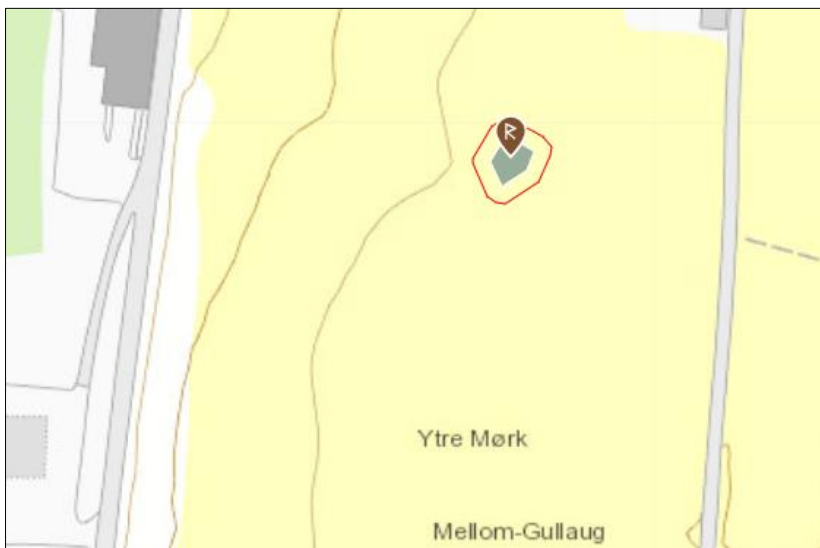
Figur 1 Registrerte kulturminner i databasen kulturminnesøk. Varslet planområde markert med blå strek.

Nord i planområdet er det registrert dyrkningsspor, Gullaugprosjektet, (ID: 140398-1). Dyrkningssporet er fra førreformatorisk tid og er automatisk fredet [3].

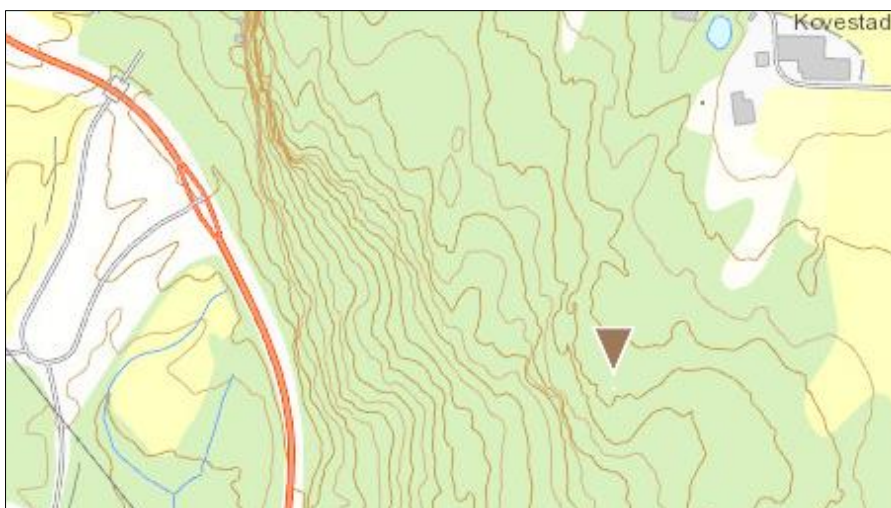
Figur 2 Automatisk fredet dyrkningsspor.

Sør for dyrkningsporet er det registrert bosetning-aktivitetsområde, Gullaugprosjektet, (ID: 140394-1-2). Den er lokalisert på dyrka mark. Bosetning-aktivitetsområdet er fra førreformatorisk tid og er automatisk fredet [3].

Figur 3 Automatisk fredet bosetning-aktivitetsområde

Vest i planområdet, på Gullaugfjellet, er det registrert en naturdannelse, Gullaugtoppen Utsikten, (ID: 75028-1), med vernestatus ikke fredet. På bergpartiet ser det ut som skålgroper. Disse er naturdannelser, og lokaliteten er avkreftet som kulturminne [3].

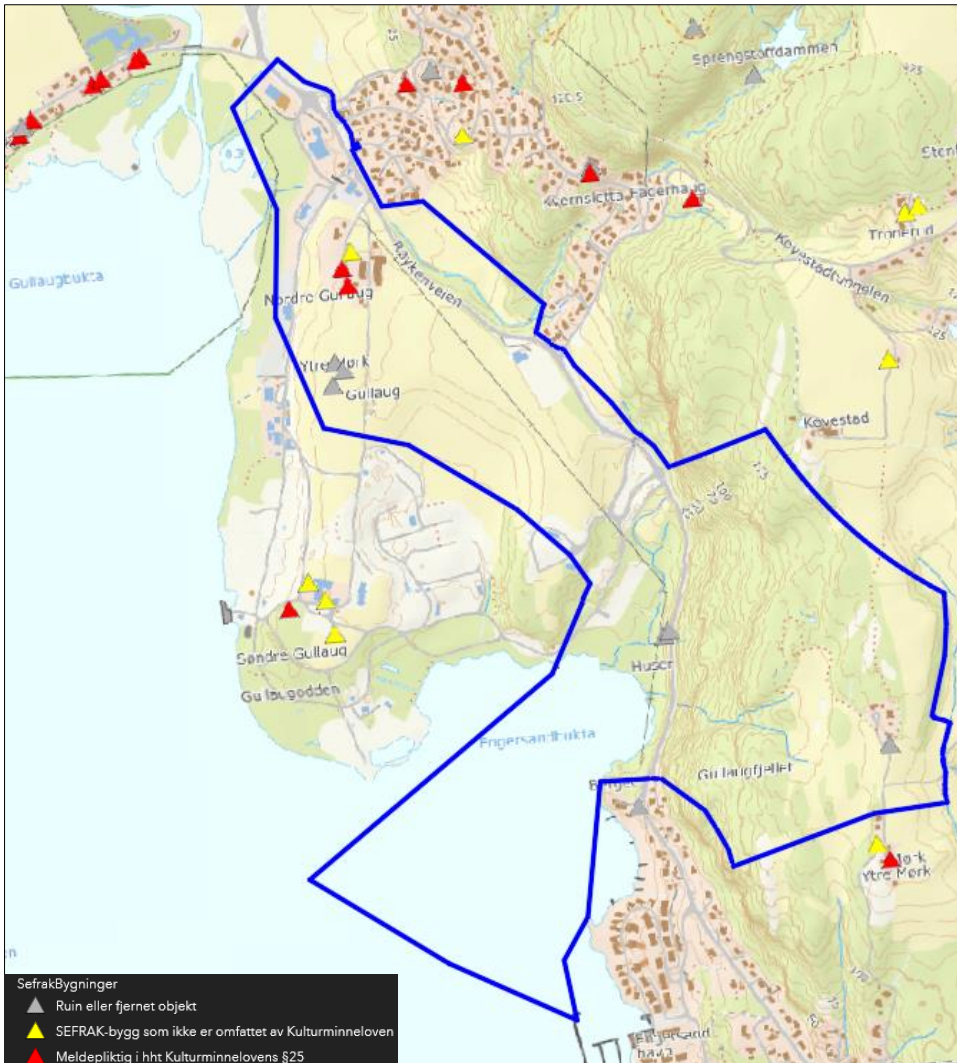
Figur 4 Ikke fredet naturdannelse.

Det er gjort flere funn av kulturminner i rett utenfor planområdet, noe som kan tyde på at det også finnes ytterligere, hittil uopptagede kulturminner i området.

Innenfor varslet planområde ligger kulturmiljøet «Nordre Gullaug» som er vurdert til å ha høy bevaringsverdi i temaplanen. Den yngre historien til gården er knyttet til Haaøen fabrikk og Norsk

Sprængstofindustri (Dyna) som fra 1916 bygde ut en betydelig produksjonsvirksomhet på Gullaug. Hovedbygningen på Nordre Gullaug var da direktørbolig for virksomheten. Kulturmiljøet omfatter gården og bedriftens kontorbygg med tilhørende portbygninger [4].

Innenfor planområdet er det SEFRAK-registrerte bygninger, se figur under. De to bygningene markert med rød trekant er et bolighus og annen boligbygning fra 1800-tallet, første kvartal. Bygningen markert med gul trekant er et Stabbur fra 1800-tallet, fjerde kvartal [5]. Det er også registrert 6 ruiner eller bygninger som er fjernet, markert med grå trekant.

Figur 5 SEFRAK-registrerte bygninger [5]. Varslet planområde vist med blå strek.

6.2 Verdi

De automatisk fredete kulturminnene, kulturmiljøet «Nordre Gullaug» og de SEFRAK-registrerte bygningene innenfor planområdet gjør at verdien vurderes som middels.

7. Alternativer

7.1 0-alternativet

0-alternativet er sammenligningsgrunnlaget og tar utgangspunkt i dagens situasjon, i tillegg til å ta hensyn til andre vedtatte tiltak som er i gang eller har fått bevilgning. Kulturmiljøet «Nordre Gullaug» og de automatisk fredete kulturminnene ligger i et område avsatt til fremtidig næringsvirksomhet i gjeldende kommuneplan. Det er krav om utarbeidelse av kommunedelplan/områderegulering i tillegg til detaljregulering [4]. Det pågår arbeider med en ny kommunedelplan for Gullaughalvøya.

7.2 Nytt renseanlegg på Gullaug for hele Lier kommune

Dette er det nå utarbeidet et forprosjekt for og er derfor godt beskrevet. Også bra beskrevet i planbeskrivelsen.

7.3 Nytt renseanlegg på Gullaug for drammensregionen

Dette innebærer en utvidelse av det anlegget som det er laget forprosjekt for. Det pågår et arbeid i regionen for å utrede dette og det er i planbeskrivelsen tatt med informasjon derfra. Et slikt innebærer utvidelse av fjellhallene, men også noe større areal utendørs er nødvendig.

8. Tiltaket og omfang

Nytt renseanlegg for Lier kommune vil lokaliseres i Gullaugfjellet. Daganlegget er tenkt lokalisert vest for Gullaugfjellet, og påhugg er også tenkt lokalisert i dette området, se figur 6. Adkomst til anlegget er tenkt fra E 134, rett nord for markert sirkel. Det vil etableres ev VA-trase fra Lannes renseanlegg til nytt renseanlegg i fjell. Traseen vil gå over dyrka mark. For det regionale anlegget vil daganlegget lokaliseres på samme sted som det lokale anlegget, men med noe større fotavtrykk på daganlegget og et større anlegg i fjellet.

Figur 6 Daganlegget er tenkt lokalisert innenfor sort sirkel. Rensaneanlegget skal lokaliseres i Gullaugfjellet. Dette gjelder for begge alternativene.

Tiltaket, hverken for lokalt eller regionalt anlegg, vil ikke berøre kulturminnene, kulturmiljøet eller de SEFRAK-registrerte bygningene som ligger innenfor varslet planområde. Omfanget vurderes å være «intet» for tema kulturmiljø og kulturminner.

Det må tas forbehold om at det ikke er gjort en arkeologisk registrering på dyrka mark sør for E 134 på nåværende tidspunkt der VA-traseen er tenkt lokalisert.

9. Konsekvens

Når verdi og omfang sammenstilles blir resultatet en ubetydelig konsekvens (0 – hverken positiv eller negativ). Det vil ikke være nevneverdig forskjell på konsekvensen for de to alternativene.

10. Avbøtende tiltak

Det er maktpåliggende å sikre at juridiske krav overholdes, i forhold til kulturminnene og forvaltningen av dem. Plassering av tiltaket er en viktig del av å ivareta kulturminner, og inngrep bør ideelt sett legges i god avstand til kulturminner og kulturmiljø. Ved nærføring til automatisk fredete kulturminner

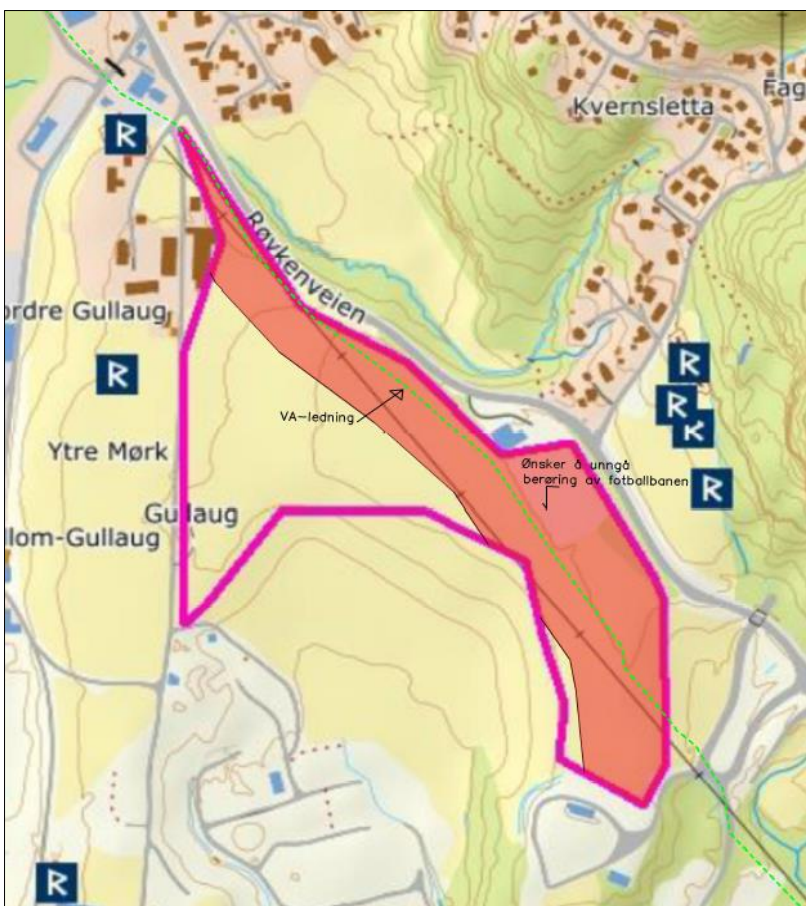
må tiltaket planlegges nøye for å unngå at skjæringer og fyllinger berører kulturminnets sikringszone. For tiltaket gjelder dette plassering av VA-ledningene opp mot registrerte kulturminner og kulturmiljø.

Dersom det under anleggsarbeider treffes på automatisk fredete kulturminner (arkeologiske), eksempelvis i form av helleristninger, brent leire, keramikk, flint, groper med trekull og/eller brent stein, etc., skal arbeidet øyeblikkelig stanses og Fylkeskonservatoren varsles, jf. Lov om kulturminner av 9.juni 1978 nr.50 (Kulturminneloven) §8 [1].

11. Oppfølgende undersøkelser

Som nevnt over er det behov for en arkeologisk registrering av dyrka mark der VA-traseen er tenkt lokalisert. Viken fylkeskommune vil utføre denne registreringen på et senere tidspunkt. Området som er tenkt registrert er vist i figur 7.

Dersom det under oppfølgende undersøkelser viser seg at en ikke kommer utenom konflikt med berørte kulturminner, kan en, der tillatelse gis av aktuelle myndigheter, ta vare på kunnskapsverdien, for eksempel gjennom utgraving og bygningsdokumentasjon. Ved konflikt med arkeologiske kulturminner vil det normalt bli satt vilkår om arkeologiske utgravninger.

Figur 7 Rød, transparent område markerer undersøkelsesområdet som skal registreres av Viken fylkeskommune. Innenfor dette området vil VA-traseen lokaliseres.

12. Referanser

- [1] Lov om kulturminner [Kulturminneloven] av 15.02.1979 [Internett] Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50?q=kulturminneloven> [Funnet november 2020].
- [2] Statens vegvesen Vegdirektoratet 2018. Håndbok V712. Konsekvensanalyser. Veiledning.
- [3] Riksantikvaren 2020. Kulturminnesøk. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://kulturminnesok.no/> [Funnet november 2020].
- [4] Lier kommune 2015. *Temaplan for fysiske kulturminner og kulturmiljøer i Lier «Vern gjennom bruk»*. [Internett] Tilgjengelig fra: <https://www.lier.kommune.no/globalassets/06.-kultur-idrett-og-friluftsliv/planer/ferdig-temaplan-med-oppdaterert-rapport-og-vedlegg.pdf> [Funnet januar 2021].
- [5] Miljøstatus.no 2020. SEFRAK. [Internett] Tilgjengelig fra: https://miljoatlas.miljodirektoratet.no/KlientFull.htm?ma=F8CA5&_t_id=1B2M2Y8AsgTpgAmY7PhCfg==&_t_q=sefrak&_t_tags=language:no&_t_ip=185.76.86.1&_t_hit.id=EPiServer_Find_Framework_BestBets_ExternalUrlBestBet/4kmYEewSQeuwN0k9x-bjtg&_t_hit.pos=1 [Funnet november 2020].